

REMIGIUSZ SAPA

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: sapa@inib.uj.edu.pl

DOSTĘP ONLINE DO INFORMACJI O DOKTORATACH I DO PEŁNYCH TEKSTÓW ROZPRAW BRONIONYCH W POLSKICH UCZELNIACH

Remigiusz Sapa jest adiunktem w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prowadzi badania na temat różnych aspektów współczesnej komunikacji naukowej oraz funkcjonowania bibliotek akademickich i środowiska informacyjnego Internetu. Podejmuje także problematykę metodologii badań w obszarze informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, interesuje się wybranymi zagadnieniami naukoznawstwa oraz poszukiwaniem sposobów usprawniania systemów informacyjnych dla nauki. Najważniejsze spośród najnowszych publikacji: *Metodologia badań obszaru pośredniczenia w komunikacji naukowej z perspektywy nauki o informacji* (Kraków, 2009); *Access to Scholarly Output of Academic Staff: Bibliographic Databases and Institutional Repositories in Polish*

Academic Libraries. Libri, 2010, nr 1, s. 78-91; *Potencjał bibliotecznych katalogów online w zakresie sprzyjania zjawisku przypadkowego pozyskiwania informacji o literaturze naukowej. Przegląd Biblioteczny* 2008, z. 1, s. 87-110; *International Contribution to Library and Information Science in Poland: a Bibliometric Analysis. Scientometrics* 2007, no. 3, pp. 473-493.

SŁOWA KLUCZOWE: Bazy bibliograficzne. Biblioteki cyfrowe. Dostęp online. Rozprawy doktorskie. Serwisy WWW polskich instytucji akademickich.

ABSTRAKT: W artykule poddano analizie problem dostępności informacji na temat doktoratów i pełnych tekstów rozpraw bronionych w polskich uniwersytetach oraz udziału rodzimego środowiska akademickiego w ich gromadzeniu i udostępnianiu w postaci elektronicznej. Przedstawiono dokonane na drodze badań empirycznych ustalenia na temat zaangażowania różnych instytucji akademickich w te procesy, zasobów, w ramach których informacja bibliograficzna i pełne teksty doktoratów są udostępniane użytkownikom oraz charakterystykę podstawowych trudności, jakie może napotkać osoba zainteresowana ich pozyskaniem. Badania, przeprowadzone jesienią 2009 r., objęły przede wszystkim serwisy WWW dwudziestu polskich uczelni, ich bibliotek głównych, archiwów oraz oferowanych w ich ramach baz danych i katalogów, a także zasoby związanych z tymi uczelniami bibliotek cyfrowych. Artykuł zawiera też sugestie rozwiązań, które mogłyby pozwolić na przełamanie barier zidentyfikowanych w toku badań.

WPROWADZENIE

Rozprawy doktorskie należą do tych specyficznych zasobów naukowych, które mimo swoich dużych walorów były i są marginalizowane w procesach komunikacji naukowej (Larivière i in., 2008). Taki stan rzeczy może wynikać z utrudnionego dostępu do nich. Z jednej strony dlatego, że nie zostały formalnie opublikowane i nie „pasują” do typowych systemów informacyjnych nastawionych przede wszystkim na gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji o publikacjach. Z drugiej strony, nie wszyscy i nie zawsze zaliczali je do tak zwanej szarej literatury, co prowadziło do nieuwzględniania ich w systemach informacyjnych obejmujących tego typu zasoby (por. Firlej-Buzon, 2005, s. 34-42). Chociaż procesy ich przedstawiania, weryfikowania, oceny, przechowywania i udostępniania (np. przed obroną doktorską) są w dużym stopniu sformalizowane, określone przepisami prawa i lokalnymi regulacjami, to trudno je bez żadnych wątpliwości zaliczyć do komunikacji formalnej na równi z artykułami w czasopismach naukowych czy książkami dostępnymi w ramach rynku wydawniczo-księgarskiego. Jednocześnie jednak traktowanie rozpraw doktorskich tak samo jak na przykład dyskusji między naukowcami czy niepublikowanych, wstępnych i cząstkowych raportów z badań też nie jest do końca uprawnione.

Ze względu na wartość merytoryczną prace doktorskie z pewnością zasługują na szersze włączenie do systemu komunikacji naukowej. Można przytoczyć wiele argumentów za ich powszechnym i nieodpłatnym udostępnianiem (np. Suber, 2006). Są to przecież zasoby przygotowane ze szczególną starannością, sprawdzane i kontrolowane przez wiele osób (promotor, recenzenci), wielokrotnie weryfikowane przed przyjęciem ostatecznej wersji. Choć oczywiście żaden taki system nie jest absolutnie szczelny, to nie wydaje się on ustępować rozwiązaniom stosowanym przy decydowaniu o przyjęciu tekstu do druku (czyli *de facto* włączeniu do obiegu naukowego) w redakcjach wydawnictw i czasopism naukowych. W czasach, kiedy do komunikacji naukowej wkraczają blogi czy serwisy spod znaku Web 2.0 (Cisek, 2008a, 2008b), pozostawianie rozpraw na marginesie tej komunikacji jest olbrzymim marnotrawstwem. Co więcej, prace doktorskie mogą stanowić doskonałe źródło do badań naukowych, jednak takie ich wykorzystanie wymaga nie tylko dobrej organizacji dostępu (w skali ponaduczelnianej), ale także kompletności oferowanych baz bibliograficznych i kolekcji tekstów oraz wyczerpującej i wiarygodnej informacji na temat zakresu przedmiotowego i chronologicznego tego typu zasobów.

Poszukiwanie sposobów poszerzenia dostępu do rozpraw doktorskich, szczególnie w warunkach sieciowego, cyfrowego środowiska informacyjnego współczesnego naukowca, należy dzisiaj do jednego z ważniejszych nurtów rozważań zmierzających do zreformowania całego systemu komunikacji naukowej. Świadczą o tym zarówno liczne publikacje (Bailey, 2009), jak i konkretne, międzynarodowe inicjatywy w rodzaju The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD) [<http://www.ndltd.org/>] lub DART-Europe [<http://www.dart-europe.eu/About/info.php>]. Są państwa, gdzie już od wielu lat gromadzi się rozprawy doktorskie w postaci elektronicznej, np. w Niemczech od 1997 r. (Januszko-Szakiel, 2006; Wollschlaegern, 2006); są takie, w których już realizuje się konkretny model ich udostępniania w postaci cyfrowej przez Internet (np. w Wielkiej Brytanii – [<http://ethos.bl.uk/>]), ale są też i takie, które dopiero poszukują całościowych, ogólno-

krajowych koncepcji organizacji dostępu do dysertacji w środowisku cyfrowym, np. Indie (Ghosh, 2009). Przegląd piśmiennictwa sugeruje, że dzisiaj raczej nie rozważa się już kwestii, czy udostępniać elektroniczne rozprawy doktorskie w Sieci, lecz w jaki sposób to robić, by zapewnić szeroki, trwały i wygodny do nich dostęp. Rozwiązanie polegające na odrębnej rejestracji bibliograficznej bez bezpośredniego dostępu do pełnych tekstów wydaje się należeć do przeszłości, a nowych rozwiązań poszukuje się przede wszystkim w rozwijaniu różnych form otwartych repozytoriów zasobów cyfrowych i narzędzi pozwalających na integrowanie dostępu do zasobów pochodzących z różnych uczelni i z różnych krajów.

W polskim piśmiennictwie problematyka organizacji dostępu do rozpraw doktorskich jest dzisiaj raczej nieobecna lub traktowana marginalnie. Brakuje badań pozwalających na określenie stanu prac i kierunków działań podejmowanych w tym zakresie przez środowisko akademickie oraz rozważań i dyskusji nad optymalnym modelem gromadzenia, przechowywania, wyszukiwania i udostępniania rozpraw doktorskich w postaci elektronicznej. Przyjmując jednak, że rozwiązanie tych problemów jest ważne dla podniesienia efektywności uprawiania nauki w Polsce, temat wart jest badań i refleksji.

CEL BADAŃ, METODA I ZAKRES

Celem przeprowadzonych badań było rozpoznanie sposobów, form i skali udostępniania rozpraw doktorskich przez najlepsze ośrodki akademickie w Polsce. Badania zaprojektowano w taki sposób, by można było:

- wskazać instytucje, funkcjonujące w polskim środowisku akademickim, które bezpośrednio podejmują się udostępniania rozpraw doktorskich w Sieci;
- określić zasoby, w których obecnie polskie uczelnie gromadzą, przetwarzają i upubliczniają informacje na temat doktoratów i w ramach których oferowany jest dostęp do pełnych tekstów rozpraw;
- zidentyfikować problemy, na jakie napotyka poszukujący zarówno samej informacji o doktoratach (na przykład badacz zajmujący się problematyką naukoznawczą), jak i osoba zainteresowana pozyskaniem pełnych tekstów rozpraw.

Badania miały służyć nie tylko samemu poznaniu tematu, ale także pozwolić na zasugerowanie kierunków działań zmierzających do poprawy dostępności rozpraw doktorskich w Polsce, a tym samym do ich szerszego włączenia do bieżącej komunikacji naukowej i wykorzystania jako źródeł i materiału do badań naukoznawczych w przyszłości.

Badania przeprowadzono w październiku i listopadzie 2009 r. Analizie poddano zasoby cyfrowe oferowane w Internecie przez dwadzieścia najlepszych – według rankingu „Rzeczpospolitej” i portalu „Perspektywy” za rok 2009 (Perspektywy.pl, 2009) – polskich uczelni, w tym:

- serwisy WWW całych uczelni z wyłączeniem serwisów poszczególnych wydziałów, instytutów, katedr itd. (aczkolwiek, jeśli z poziomu centralnego serwisu uczelni, jej biblioteki lub archiwum prowadziłby jakikolwiek link do zasobów serwisów jednostek podległych, który sugerowałby obecność w nich informacji o doktoratach lub pełnych tekstów rozpraw, badania byłyby o takie zasoby rozszerzone);
- serwisy WWW głównych bibliotek poszczególnych uczelni;
- serwisy WWW archiwów uczelnianych;

– szczegółowo serwisy WWW bibliotek cyfrowych współtworzonych przez uczelnie lub ich biblioteki, do których prowadziły jednoznaczne odniesienia z wcześniej wymienionych serwisów oraz zasoby wszystkich bibliotek cyfrowych notowanych przez serwis Federacji Bibliotek Cyfrowych [<http://fbc.pionier.net.pl>] w celu stwierdzenia, czy występują w nich wyodrębnione kolekcje zawierające rozprawy doktorskie.

Niezależnie od poszukiwania zasobów informacji o doktoratach i zbiorów samych tekstów rozpraw, które byłyby wydzielone i nazwane w sposób jednoznacznie wskazujący właśnie na taką zawartość, ponadto badaniami objęto katalogi online i własne bazy bibliograficzne oferowane przez poszczególne biblioteki lub uczelnie, w tym szczególnie występujące pod różnymi nazwami bazy dorobku naukowego pracowników.

Ponieważ już w trakcie badań okazało się, że jeśli pełne teksty rozpraw są w ogóle udostępniane, to najczęściej dzieje się to w ramach bibliotek cyfrowych, postanowiono także przetestować przydatność wyszukiwarki dostępnej w serwisie Federacji Bibliotek Cyfrowych do wyszukiwania doktoratów rozproszonych we wszystkich uczestniczących w tym projekcie polskich bibliotekach cyfrowych, które zresztą w przeważającej części związane są ze środowiskami akademickimi (Federacja, 2009). Dodatkowo, dla dopełnienia obrazu, przyjrano się możliwościom wyszukiwania i zakresowi informacji o rozprawach, jaki jest oferowany przez portal Nauka Polska [<http://nauka-polska.pl/>] Ośrodka Przetwarzania Informacji. Lista uczelni, bibliotek, archiwów i bibliotek cyfrowych, w których poszukiwano baz, wykazów i kolekcji, zawierających pełne teksty rozpraw doktorskich lub przynajmniej ich opisy bibliograficzne, znajduje się w Aneksie.

Analizie poddano informacje na temat zawartości konkretnych zasobów, publikowane w badanych serwisach WWW i „wewnątrz” poszczególnych baz czy katalogów, możliwości formułowania instrukcji wyszukiwawczej, a także strukturę opisu rekordu. Ze względu na brak, niekompletność lub czasami oczywistą niewiarygodność prezentowanych informacji, konieczne okazało się wykonanie dodatkowych eksperymentów wyszukiwawczych w celu stwierdzenia stanu faktycznego. Tego typu eksperymenty polegały bądź na wyszukiwaniu terminów i fraz „doktorat”, „rozprawa doktorska”, „praca doktorska” w wybranych indeksach (polach opisu bibliograficznego) lub w całych opisach oraz na poszukiwaniu konkretnych opisów, znalezionych w jednej bazie, w pozostałych zasobach oferowanych przez daną uczelnię.

DOSTĘPNOŚĆ INFORMACJI O DOKTORATACH ORAZ PEŁNYCH TEKSTÓW ROZPRAW

W polskim środowisku akademickim to przede wszystkim biblioteki uczelniane są instytucjami, które zajmują się organizacją dostępu do informacji bibliograficznej i pełnych tekstów rozpraw doktorskich broniących w poszczególnych uczelniach, nie licząc oczywiście centralnego systemu SYNABA oferowanego w ramach wspomnianego wcześniej portalu Nauka Polska. Jedynie w kilku przypadkach, ze względu na całkowity brak lub nieprecyzyjną informację na ten temat (o czym w dalszej części artykułu), nie można z perspektywy użytkownika z pełnym przekonaniem stwierdzić, czy zasoby oferowane przez dane biblioteki obejmują informacje o doktoratach broniących w ich macierzystych uczelniach. Tak jest w przypadku katalogów online Bi-

blioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu i Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, chociaż wrywkowe porównanie opisów wyszukanych w tym ostatnim z zawartością bazy *Bibliografia Uniwersytetu Warszawskiego* pozwala przypuszczać, że zawiera on także opisy niepublikowanych rozpraw.

Nawet w tych trzech przypadkach, gdzie informacje i linki do tego typu własnych zasobów udało się znaleźć w serwisach WWW całych uczelni (baza *Doktoraty* w Politechnice Warszawskiej, wykaz *Stopnie Naukowe Doktora nadane przez Uniwersytet Gdański* i *Baza Stopni Naukowych* w Politechnice Łódzkiej), biblioteki główne i tak oferowały równoległe swoje zasoby w ramach innych baz, katalogów czy bibliotek cyfrowych, z reguły bez związku z tymi wcześniejszymi i, co niestety bardzo charakterystyczne, bez informacji o relacjach między tymi zasobami.

Z kolei archiwa uczelniane – strony lub niewielkie podserwisy poświęcone ich działalności znalaziono jedynie w połowie badanych uczelni – informują krótko o lokalizacji lub o zasadach udostępniania przechowywanych u siebie rozpraw (Archiwum Uniwersytetu Łódzkiego, Archiwum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego), proponują w Sieci wykaz doktoratów przed obroną, ale bez dostępu do pełnych tekstów (Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego) lub przygotowują drukowane bibliografie rozpraw, bronionych na wybranych wydziałach (Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika). Ciekawym wyjątkiem jest wspomniane Archiwum UJ, które planuje uruchomienie Cyfrowego Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ma ono m.in. zawierać wykaz wszystkich posiadanych przez Archiwum rozpraw doktorskich z pełnym dostępem do tych tekstów, których autorzy wyrazili lub wyrażą na to zgodę (Archiwum, 2009). W porównaniu jednak z ofertą bibliotek, udział archiwów uczelnianych w organizacji dostępu do prac doktorskich jest marginalny. Podobnie jak w przypadku zasobów dostępnych w serwisach WWW uczelni, nic nie wskazuje na koordynację działań podejmowanych przez archiwa z działaniami bibliotek należących do tych samych uczelni.

Kolejnym celem badań było zidentyfikowanie zasobów, w ramach których są gromadzone i udostępniane informacje bibliograficzne na temat rozpraw doktorskich i ich pełne teksty. Okazuje się, że w badanych instytucjach nie ma jednej i przez to oczywistej koncepcji w tym względzie – opisy rozpraw znaleźć można w bardzo różnych zasobach. Aż w siedemnastu uczelniach (na dwadzieścia wziętych pod uwagę) informacje bibliograficzne o doktoratach pojawiają się w więcej niż w jednym źródle. Bywa, że odmienne bazy oferowane są w serwisie całej uczelni i serwisie jej biblioteki głównej (np. w przypadku Politechniki Warszawskiej), ale zdarza się też i tak, że informacje bibliograficzne o doktoratach dublują się lub uzupełniają (czasem, co gorsze, jedno i drugie jednocześnie) w ramach różnych zasobów oferowanych przez jedną bibliotekę: w katalogu, w wydzielonych bazach obejmujących prace dyplomowe lub prace na stopnie naukowe w bazach dorobku naukowego pracowników danej uczelni czy wreszcie w bibliotekach cyfrowych, a być może jeszcze w innych zasobach nieobjętych tutaj badaniami.

Niektóre ośrodki gromadzą informacje o doktoratach w odrębnych bazach obejmujących czasem także podobne materiały, np. prace dyplomowe czy niepublikowane rozprawy habilitacyjne. Tego typu wyodrębnione bazy lub choćby proste wykazy można znaleźć w serwisach Politechniki Łódzkiej (*Baza Stopni Naukowych Politechniki Łódzkiej*), Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu (*Dysertacje – Rozprawy Doktorskie i Habilitacyjne UM w Poznaniu*), Politechniki Warszawskiej (*Doktoraty*),

Biblioteki Głównej AGH (*Doktor* – niedostępna przez Internet), Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (*Baza Prac Habilitacyjnych i Doktorskich Pracowników GUM*), Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego (*Doktoraty i Habilitacje UŁ*), Bibliotece Medycznej UJ (*Baza Rozpraw Doktorskich UJ* – eksperyment z lat 2004-2005). Dodatkowo niektóre biblioteki gromadzą i udostępniają informacje o rozprawach w wydzielonych bazach (katalogach) w ramach systemu bibliotecznego (Biblioteka SGH, Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, Biblioteka Główna SGGW) jako podkolekcje w katalogu głównym (Biblioteka Główna AGH) oraz jako skan odrębnego katalogu (Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu). Ponadto w nielicznych przypadkach można znaleźć krótkie listy prac doktorskich przed obroną, a w jednym (Uniwersytet Gdański) – zorganizowany chronologicznie i podzielony według wydziałów wykaz *Stopnie Naukowe Doktora – nadane przed UG*.

W zdecydowanej większości badanych bibliotek opisy rozpraw doktorskich wprowadzane są do katalogów głównych. Z dużą dozą prawdopodobieństwa (informacji na temat zawartości katalogów albo nie ma, albo jest enigmatyczna, albo wręcz wprowadza w błąd) można przyjąć, że tak jest w piętnastu przypadkach na dwadzieścia, a w dalszych trzech (wspomnianych wcześniej) opisy doktoratów znajdują się w bazach wprawdzie wydzielonych, ale budowanych w tym samym systemie co katalog.

Z kolei prawie w połowie (dziewięciu) badanych bibliotek opisy rozpraw doktorskich można znaleźć w występujących pod różnymi nazwami bazach dorobku naukowego pracowników uczelni macierzystych. Problem polega jednak na tym, że ze względu na chroniczny brak lub niejasność informacji, często trudno z całą pewnością stwierdzić, czy są to rozprawy niepublikowane, czy tylko te, które zostały już wydane drukiem (np. w *Bibliografii Publikacji Pracowników UM w Lublinie*). Przy czym nie chodzi tutaj tylko o zasadę, ale także o ryzyko wprowadzenia w błąd użytkownika, który może uznać, że skoro w nazwie bazy posłużono się terminem „publikacje”, to nie zawiera doktoratów niepublikowanych. Tymczasem, na przykład *Bibliografia Publikacji Pracowników UMK* obejmuje na pewno (sprawdzone na 5 tytułach prac doktorskich z różnych lat) opisy rozpraw, które nie są jednocześnie notowane w katalogu głównym (co sugeruje, że nie zostały opublikowane), ale z drugiej strony, informacja o zawartości tej bazy jednoznacznie wskazuje, że zawiera ona tylko opisy publikacji, a w opisie bibliograficznym wypełnione jest pole wydawcy: „Uniwersytet Mikołaja Kopernika”. Podobnie jest w przypadku *Bibliografii Publikacji Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu*, która ewidentnie zawiera opisy niepublikowanych doktoratów – skany niektórych z nich można zobaczyć w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej. Z drugiej strony zdarzają się bazy, w których tytułe zastosowano szerszy termin „dorobek” (np. *Dorobek Naukowy Pracowników Politechniki Śląskiej*) i które faktycznie zawierają opisy prac doktorskich (w tym, jak należy sądzić po ich opisach w katalogu tej biblioteki, niepublikowanych), ale i takie, które jak *Bibliografia Dorobku Naukowego Pracowników UŁ*, raczej ich nie zawierają (a przynajmniej tak sądzić można po informacji na temat jej zawartości i wrywkowym porównaniu z zasobami bazy *Doktoraty i Habilitacje UŁ*).

Jeśli informację bibliograficzną o doktoratach można znaleźć w różnych zasobach, to ich pełne teksty odwrotnie: albo w ogóle (najczęściej), albo w bibliotekach cyfrowych budowanych lub współtworzonych przez poszczególne biblioteki. Wyjątek stanowi niekontynuowana już *Baza Rozpraw Doktor-*

skich UJ oraz Baza Prac Habilitacyjnych i Doktorskich Pracowników Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Przy czym, co koniecznie trzeba od razu zaznaczyć, jeśli nawet jakaś biblioteka oferuje zbiory pełnych tekstów rozpraw, to są one z reguły bardzo skromne (np. Biblioteka Cyfrowa Politechniki Śląskiej – tylko 3 pozycje, w tym dostęp do jednej wymaga znajomości hasła), czasem niedostępne spoza Sieci danej uczelni (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej – podkolekcja *Rozprawy Doktorskie PŁ*) lub ograniczają się jedynie do drobnych fragmentów prac (np. spisów treści). Pełne teksty udostępnianie są w bibliotekach cyfrowych ramach wydzielonych podkolekcji właśnie jako zbiory samych doktoratów lub rozpraw doktorskich i habilitacyjnych (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej, Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa – odesłania z 3 badanych bibliotek, Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, ABC-Kraków, Biblioteka Cyfrowa Politechniki Śląskiej). Tylko w kilku przypadkach bezpośredni link do tekstu oferowanego w ramach biblioteki cyfrowej znaleźć można w opisach bibliograficznych w katalogach (np. w bibliotekach Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytetu Ekonomicznego i Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, AGH) i w bazach danych (np. *Dorobek Naukowy Pracowników Politechniki Wrocławskiej i Bibliografia Publikacji Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu*). W przypadku regionalnych bibliotek cyfrowych tworzona jest albo jedna podkolekcja dla wszystkich tego typu zasobów (jak w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej), albo oddzielne dla poszczególnych uczelni (Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa).

Oddzielne wyszukiwania wykonane za pomocą wyszukiwarki Federacji Bibliotek Cyfrowych (przy poważnych zastrzeżeniach do jej możliwości – o czym w dalszej części artykułu) pokazują, że większe zbiory tego typu proponują jedynie nieliczne z nich: ABC– Kraków, Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa, Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej oraz nieobjęte tutaj bezpośrednimi badaniami Biblioteka Cyfrowa Politechniki Krakowskiej i Śląska Biblioteka Cyfrowa. W trzech kolejnych jest jeszcze po kilkadziesiąt doktoratów, a w dalszych ośmiu po kilka egzemplarzy. W pozostałych dwudziestu czterech bibliotekach cyfrowych nie wyszukano żadnych doktoratów. Nie powinna też mylić duża liczba rozpraw znalezionych w ABC-Kraków (ponad 700) – w dużej części to nie są pełne teksty, ale jedynie spisy treści lub strony tytułowe (procent trudny do ustalenia ze względu na słabość narzędzia wyszukiwawczego, niepozwalającego na odfiltrowanie tylko rzeczywistych pełnych tekstów)!

Generalnie, polityka gromadzenia polskich bibliotek cyfrowych tworzonych lub współtworzonych przez polskie środowisko akademickie jest obecnie wyraźnie nastawiona na materiały historyczne (Narodowy Zasób Biblioteczny), regionalne i może dydaktyczne, i ma niewiele wspólnego z coraz popularniejszą na świecie ideą otwartych repozytoriów uczelnianych, nastawionych na gromadzenie i udostępnianie w postaci cyfrowej bieżącego dorobku pracowników poszczególnych uczelni (por. Rychlik i Karwasińska, 2007; Westrienen i Lynch, 2005).

BARIERY I UTRUDNIENIA

Podstawową barierą na drodze do szerszego włączenia polskich rozpraw doktorskich do komunikacji naukowej jest bardzo ograniczony dostęp do ich pełnych tekstów w Internecie. Nawet w tych instytucjach akademickich,

gdzie dostrzega się taką potrzebę i budowane są odpowiednie kolekcje, to albo przedsięwzięcia tego typu dopiero „raczkują”, albo też prowadzone są niekonsekwentnie, często w oderwaniu od zbiorów informacji bibliograficznej i bez należytej informacji dla użytkowników. Problem dobrze ilustruje opis kolekcji *Rozprawy Doktorskie* w Bibliotece Cyfrowej Politechniki Śląskiej: „Kolekcja zawiera teksty rozpraw doktorskich dostarczonych do Biblioteki Głównej przez ich autorów”. Zamiast spójnej i zrozumiałej dla użytkownika polityki gromadzenia pełnych tekstów mamy do czynienia z przypadkowością i nieprzewidywalnością, pogłębianą przez uzależnienie możliwości dostępu do tych zasobów od zgody ich autorów. Przy czym, jeśli w niektórych zbiorach znaleźć można jednoznaczny informację o takiej przyczynie braku pełnego tekstu (np. w *Bazie Prac Habilitacyjnych i Doktorskich Pracowników GUM*), to w innych użytkownik musi opierać się na własnych domysłach (np. w ABC-Kraków). Generalnie, nie tylko na razie dostęp *online* do cyfrowych pełnych tekstów doktoratów broniących w badanych uczelniach ma charakter marginalny, to jeszcze nie widać konsekwentnych, systematycznych programów budowania w miarę kompletnych kolekcji tego typu.

Drugim poważnym utrudnieniem jest częsty brak integracji dostępu do informacji gromadzonych i udostępnianych w różnych zasobach. Jak wspomniano wcześniej, bywa, że ta sama uczelnia oferuje różne, i co najważniejsze, różniące się pod względem zawartości zasoby informacyjne obejmujące rozprawy doktorskie. Na przykład Politechnika Łódzka udostępnia w swoim głównym serwisie (w dziale „Nauka”) *Bazę Stopni Naukowych*, w której można wyszukiwać między innymi opisy rozpraw doktorskich. Z drugiej strony, biblioteka główna tej uczelni w ramach biblioteki cyfrowej proponuje kolekcję *Rozprawy Doktorskie*, zawierającą 124 pozycje bez jakiegokolwiek informacji na temat zakresu i zasięgu tego zbioru, a następnie jeszcze podkolekcję *Rozprawy Doktorskie PŁ*, zawierającą jedynie 17 pozycji. W żadnym z wymienionych zasobów nie ma informacji na temat jego relacji z pozostałymi! Z kolei w kolekcji *Rozprawy Doktorskie i Habilitacyjne* Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej znaleźć można doktoraty broniące na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu (dawniej Akademii), których nie ma w serwisie biblioteki cyfrowej uniwersytetu. Chociaż jednocześnie trzeba przyznać, że serwis jednoznacznie informuje użytkownika, gdzie może znaleźć informacje o rozprawach broniących na uczelni (w katalogu), a znajdujące się tam opisy są zaopatrzone w link do pełnego tekstu (oczywiście tylko wtedy, gdy jest dostępny). W kilku jednak przypadkach zdarza się, że w jednej bazie opis danej rozprawy zawiera przekierowanie do jej cyfrowej wersji, a w innej, stworzonej w tej samej bibliotece, już nie. Przykładem jest wspomniana *Baza Stopni Naukowych* w Politechnice Łódzkiej (bez linków do pełnych tekstów), a także katalog Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, gdzie opisy rozpraw są całkowicie pozbawione informacji o dostępnym pełnym tekście (co gorsza informują, że jedyny egzemplarz jest dostępny wyłącznie w czytelni), podczas gdy bez żadnego problemu można wejść do pełnego tekstu, korzystając z oferowanej przez tę samą bibliotekę *Bazy Prac Habilitacyjnych i Doktorskich Pracowników GUM*. Podobny problem jest w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, gdzie opisy rozpraw w *Bibliografii Publikacji UM w Poznaniu* zaopatrzone są w link do pełnego tekstu i na przykład abstraktu, a te same opisy rozpraw w bazie *Rozprawy Doktorskie i Habilitacyjne Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu* już nie. Przykłady można by mnożyć – precyzyjne, jednoznaczne określenie relacji

między różnymi zasobami oferującymi informację bibliograficzną lub dostęp do tekstów rozpraw należy do wielkiej rzadkości, a osiągnięcie jakiegoś przybliżonego obrazu zakresu poszczególnych kolekcji czy konkretnych baz wymaga prowadzenia bardzo wnikliwego „śledztwa” i musi bazować na domysłach.

Kolejnym utrudnieniem jest powszechny brak lub skrajna lakoniczność informacji na temat zawartości poszczególnych baz, katalogów i kolekcji. Jeśli, jak się okazuje, same biblioteki mają problem z przyporządkowaniem informacji o doktoratach do któregoś ze standardowo oferowanych przez siebie produktów, to tym bardziej użytkownik może nie wiedzieć, gdzie ich szukać. Dlatego informacja na ten temat powinna być jednoznaczna i bardzo konkretna. Tymczasem nie tylko często jej brakuje, ale zdarza się też, że użytkownik jest wprowadzany w błąd. Czasem oznacza to, jak wspomniano wcześniej, umieszczanie informacji o niepublikowanych doktoratach w bazach, których nazwy lub opisy jednoznacznie wskazują na gromadzenie wyłącznie publikacji, a czasem niepełne lub nieprawdziwe dane o zawartości. Tak jest na przykład w informacji o katalogu Biblioteki Politechniki Łódzkiej [<http://bg.p.lodz.pl/katalog1.htm#kk>], w której wymienione zostały materiały, które ten katalog zawiera, ale pominięto niepublikowane doktoraty, choć ich opisy (pobrane z Biblioteki Cyfrowej Politechniki Łódzkiej) można w tym katalogu odszukać. Zdarza się też, że w informacji błędnie podawane są daty zakresu chronologicznego (np. w *Bazie Prac Habilitacyjnych i Doktorskich Pracowników GUM*), ale bywa też, że dwie różne informacje na temat zawartości danej bazy różnią się istotnie od siebie, na przykład w *Bibliografii Publikacji Pracowników WUM*: jedna informacja wskazuje na obecność opisów prac doktorskich w tej bazie [<http://www.bibl.amwaw.edu.pl/dn/dnex.htm>], a druga, wewnątrz systemu Expertus, już nie. Nie ma tutaj miejsca, by wymieniać wszystkie braki i nieprawidłowości w informowaniu użytkownika o zawartości oferowanych kolekcji i baz, nie tylko zresztą w odniesieniu do rozpraw doktorskich. Trzeba stwierdzić, że mimo iż zdecydowana większość badanych uczelni w jakiś sposób udostępnia informacje o doktoratach, a czasem nawet dostęp do ich tekstów lub spisów treści czy abstraktów, to ze względu na fatalny poziom informacji na ten temat użytkownik albo rozpraw w ogóle nie znajdzie, albo znajdzie tylko część oferowanych zasobów i nawet nie będzie wiedzieć (lub nie będzie mieć pewności), że to nie są wszystkie.

Następną barierą w dostępie do rozpraw doktorskich i informacji bibliograficznej na ich temat są często ograniczone możliwości i niska jakość oferowanych aparatów wyszukiwawczych, która nie tylko może bardzo utrudniać znalezienie doktoratów (konkretnych lub wszystkich), ale także prowadzić do sytuacji, w której użytkownik nie będzie wiedział, co tak naprawdę wyszukał. Przykładem niejasności wyników może być efekt wyszukiwania prowadzonego za pomocą narzędzia oferowanego przez Federację Bibliotek Cyfrowych. Wpisanie terminu „rozprawa doktorska” w polu „typ zasobu” daje 1032 wyniki, ale wpisanie tego samego terminu i wyszukiwanie w całym opisie daje już wynik znacznie większy – 1414. Co ciekawe, ten sam zabieg wykonany w wyszukiwaniu prostym, z zupełnie niejasnych przyczyn, czasami daje taki sam wynik, a czasem „zero”. Na tym jednak nie koniec niejasności. Wpisanie w tych samych polach frazy „praca doktorska” prowadzi do wyszukania odpowiednio 55 pozycji (typ zasobu) i aż 905 przy szukaniu w całym opisie. Żeby było jeszcze trudniej, podanie terminu „doktorat” prowadzi do wyszukiwania 16 pozycji (szukanie w całym opisie) lub zero (szukanie w typie zasobu). Które zatem wyszukiwanie jest kompletne i co tak naprawdę jest wyszukiwane?

Wygląda na to, że szanse wyszukania wszystkich notowanych przez te biblioteki cyfrowe doktoratów ma tylko taki użytkownik, który ma bardzo niskie mniemanie o jakości narzędzia wyszukiwawczego i mimo uzyskania pewnej liczby odpowiedzi po wpisaniu racjonalnie założonego terminu (np. „prace doktorskie” jako typ zasobu), przy braku jakichkolwiek podpowiedzi, instrukcji, wykazu typów, które można podać, próbuje szukać wszystkich terminów, jakie kojarzą mu się z doktoratami. Podobnie, choć może już nie aż tak źle, wygląda możliwość wyszukania wszystkich doktoratów w innych zasobach oferowanych przez biblioteki. Ich aparaty wyszukiwawcze albo nie stwarzają w ogóle możliwości odrębnego wyszukania wszystkich doktoratów (np. w katalogu Biblioteki Głównej SGGW, który notuje przynajmniej niektóre doktoraty¹), albo wymuszają poszukiwanie i wprowadzanie odpowiednich kodów (np. w *Bibliografii Publikacji Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu* – choć, nawiasem mówiąc, wbrew tytułowi nie jest to baza publikacji tego Uniwersytetu, ale jego pracowników w roli autorów i promotorów, i nie tylko publikacji, ale też niepublikowanych doktoratów), albo stosowanie metody prób i błędów (np. w katalogu Biblioteki Uniwersytetu Gdańskiego). Spotkać można się też z ograniczeniem liczby wyświetlanych dokumentów (np. do tysiąca w bazie *Dorobek Naukowy Pracowników Politechniki Wrocławskiej* czy w bazie *Prace Badawcze* w portalu Nauka Polska) lub z brakiem możliwości wyszukania wszystkich opisów jednocześnie (np. w bazie *Prace Doktorskie Politechniki Warszawskiej*), co bardzo utrudnia wykorzystanie zasobów takich baz do szerszych badań naukometrycznych.

SUGEROWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ

Pierwszym krokiem do usprawnienia udostępniania doktoratów powinno być zerwanie z charakterystycznym dla świata druku oddzielaniem metainformacji od samej informacji i w konsekwencji odejście od zwyczaju tworzenia całkowicie rozdzielnych zbiorów informacji bibliograficznej i kolekcji dokumentów. Należałoby zatem umożliwić nie tylko bezpośrednie przechodzenie z wyszukanych rekordów do samych tekstów, ale także wyszukiwanie pełnotekstowe w zgromadzonych rozprawach. Biorąc pod uwagę realną sytuację, widać dwie możliwości: uzupełnianie istniejących baz bibliograficznych o odnośniki do pełnych tekstów (ale wtedy nie będzie wyszukiwania pełnotekstowego) albo budowanie rzeczywistych repozytoriów uczelnianych na bazie już istniejących i rozwijających się w Polsce bibliotek cyfrowych. Drugie rozwiązanie wydaje się zdecydowanie lepsze (szczególnie, że podejmowane są już konkretne działania w różnych ośrodkach), ponieważ nie tylko umożliwia dostęp do pełnych tekstów rozpraw, ale jednocześnie pozwala na elektroniczne archiwizowanie szerzej rozumianego, bieżącego dorobku naukowego poszczególnych uczelni i stwarza szanse na włączenie polskich rozpraw do międzynarodowego obiegu. Rozproszony charakter takiej koncepcji też nie stanowi problemu: stosowane już dzisiaj standardowe protokoły archiwizowania otwartego (np. *Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*) pozwalają na prowadzenie wyszukiwania w tysiącach takich repozyto-

¹ Występowanie opisów rozpraw doktorskich potwierdzono, wyszukując pozycje występujące jednocześnie jako prace doktorskie w odrębnym *Katalogu prac dyplomowych i doktorskich* prowadzonym przez tę bibliotekę, np. rozprawa pod tytułem *Cechy morfometryczne koni pełnej krwi angielskiej...*

riów z poziomu jednego interfejsu i za pomocą raz wprowadzonej instrukcji wyszukiwawczej. Chociaż pewne elementy wymagają poprawy, choćby w celu zapewnienia pełnej wyszukiwalności w globalnych narzędziach (por. Pulikowski, 2009), umieszczenie rozpraw w ramach szerszych repozytoriów cyfrowego dorobku poszczególnych uczelni pozwoliłoby na sprawniejsze zarządzanie procesami ich gromadzenia, opracowania, wyszukiwania i udostępnienia. Realizacja takiego rozwiązania wymaga jednak odejścia od myślenia o bibliotekach cyfrowych w kategoriach wyłącznie ochrony i udostępniania zbiorów historycznych i zabytkowych.

Wypracowanie konkretnej strategii działania wymaga dalszych rozważań, dobrej współpracy w skali kraju i precyzyjnej analizy tego, co dzieje się współcześnie w globalnym środowisku informacyjnym nauki. Niemniej, przyjęcie sugerowanego tutaj kierunku myślenia pozwoliłoby na ukonkretnienie poszukiwań. Ustalenie takiej strategii, wraz ze świadomym przyjęciem jednoznacznie zdefiniowanej polityki gromadzenia i udostępniania informacji o rozprawach i pełnych ich tekstów, powinno być punktem wyjścia do wyeliminowania zaobserwowanych mankamentów: powszechnej praktyki powielania pracy i wielokrotnego kwalifikowania informacji o doktoratach do różnych zbiorów w ramach tej samej uczelni i w skali całego kraju (nie tylko jako nieefektywnej, ale także jako potencjalnego źródła zagubienia użytkownika) oraz braku bądź niskiej jakości informacji na temat sposobu wyszukiwania i udostępniania rozpraw. Warto też, już nawet nie czekając na wypracowanie takiej strategii, przejrzeć i poprawić jakość informacji o zawartości poszczególnych zasobów oferowanych przez biblioteki i ich macierzyste uczelnie.

Jednak same rozwiązania na poziomie bibliotek nie wystarczą, by szerzej włączyć rozprawy do komunikacji naukowej. Niezbędne jest zapewnienie ich „dopływu” do systemu tej komunikacji, a to wymaga bądź zmian w prawie – konieczność uzyskania zgody autora na udostępnienie pracy w postaci cyfrowej w Internecie stanowi niewątpliwie istotną barierę, bądź stworzenia systemu bodźców i promocji (w skali kraju i poszczególnych uczelni), który doprowadziłby do znacznego wzrostu zainteresowania autorów upublicznianiem ich rozpraw właśnie w takiej postaci.

BIBLIOGRAFIA

- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. (2009). *Cyfrowe Archiwum UJ* [online]; [dostęp: 21.12.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.archiwum.uj.edu.pl/?cyfrowe-auj,4>>.
- Bailey, Charles W. Jr. (2009). *Electronic theses and dissertations bibliography* [online]; [dostęp: 26.11.2009]. Version 4. Houston: Digital Scholarship. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.digital-scholarship.com/etdb/etdb.htm>>.
- Cisek, Sabina (2008a). *Nauka 2.0: nowe narzędzia komunikacji naukowej* [online]; [dostęp: 28.11.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://eprints.rclis.org/archive/00012894/01/nauka_2.0.pdf>.
- Cisek, Sabina (2008b). Weblogi – nowe narzędzie komunikacji w nauce. W: *Zarządzanie informacją w nauce*. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, s. 170-177.
- Federacja Bibliotek Cyfrowych. *Zestawienie polskich bibliotek cyfrowych* [online]; [dostęp: 26.11.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://fbc.pionier.net.pl/owoc/listlibs>>.
- Firlej-Buzon, Aneta (2005). Szara literatura w publikacjach naukowych, fachowych i informacyjnych. W: *Oblicza kultury książki. Prace i studia z bibliologii i informacji naukowej*. Wrocław: Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 29-52.
- Ghosh, Maitrayee (2009). E-theses and Indian academia: a case study of nine ETD digital libraries and formulation of policies for a national service. *The International Information & Library Review*, vol. 41, issue 1, pp. 21-33.

- Januszko-Szakiel, Aneta (2006). Dysertacje via Internet. Projekt elektronicznej archiwizacji rozpraw naukowych w Niemieckiej Bibliotece Narodowej. *Przegląd Biblioteczny*, nr 2, s. 141-152.
- Larivière, Vincent; Zuccala, Alesia; Archambault, Éric (2008). The declining scientific impact of theses: implications for electronic thesis and dissertation repositories and graduate studies. *Scientometrics* [online], vol. 74, no. 1, pp. 109-121; [dostęp: 21.12.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ost.uqam.ca/Portals/0/docs/articles/2008/Thesis_Scientometrics.pdf>.
- Perspektywy.pl. (2009). *Dziewięćdziesiąt najlepszych uczelni akademickich w Polsce* [online]; [dostęp: 25.11.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.perspektywy.pl/pdfy/rankingi/2009/wyzsze/90najlepszych_uczelnia_akademickich_glowna.pdf>.
- Pulikowski, Arkadiusz (2009). *Wyszukiwanie pełnotekstowe w zasobach bibliotek cyfrowych* [online]. X Krajowe Forum Informatyki Naukowej i Technicznej, Zakopane 22-24.10.2009 r; [dostęp: 23.12.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ptin.org.pl/konferencje/10forum/repozytorium/Pulikowski.pdf>>.
- Rychlik, Małgorzata; Karwasińska, Emilia (2007). Repozytorium instytucjonalne jako czynnik wspomagający rozwój nauki w środowisku akademickim. *Biblioteka*, nr 11, s. 153-167; [dostęp: 11.12.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://eprints.rclis.org/archive/00012620/>>.
- Suber, Peter (2006). Open access to electronic theses and dissertations (ETDs), *SPARC Open Access Newsletter* [online], July 2; [dostęp: 28.11.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/07-02-06.htm#etds>>.
- Westrienen, Gerard van; Lynch, Clifford A. (2005). Academic institutional repositories: deployment status in 13 nations as of mid 2005. *D-Lib Magazine* [online], vol. 11, no. 9; [dostęp: 23.12.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.dlib.org/dlib/september05/westrienen/09westrienen.html>>.
- Wollschlaeger, Thomas (2006). *ETD's as pilot materials for long-term preservation efforts in Kopal* [online], 9th International Symposium on Electronic Theses and Dissertations, Quebec City, June 7 - 10, 2006; [dostęp: 28.11.2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://www6.bibl.ulaval.ca:8080/etd2006/pages/papers/SP10_Thomas_Wollschlaeger.pdf>.

Aneks

Wykaz uczelni, bibliotek, archiwów i bibliotek cyfrowych, w których poszukiwano baz, wykazów i kolekcji zawierających pełne teksty rozpraw doktorskich lub ich opisy bibliograficzne

Uczelnia (alfabetycznie)	Zasoby
1	2
Akademia Górniczo-Hutnicza: http://www.agh.edu.pl/	Biblioteka Główna AGH: http://www.bg.agh.edu.pl Akademicka Biblioteka Cyfrowa - Kraków: http://abc.krakow.pl/ Archiwum: nie odnaleziono
Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich we Wrocławiu: http://www.am.wroc.pl/	Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu: http://www.bg.am.wroc.pl/ Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum zakładowe: http://www.am.wroc.pl/content/view/4703/630/
Gdański Uniwersytet Medyczny: http://www.gumed.edu.pl/	Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego: http://www.biblioteka.gumed.edu.pl/ Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum: nie odnaleziono
Politechnika Łódzka: http://www.p.lodz.pl	Biblioteka Politechniki Łódzkiej: http://bg.p.lodz.pl/ Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej „eBiPoL”: http://ebipol.p.lodz.pl/dlibra Archiwum: nie odnaleziono
Politechnika Śląska w Gliwicach: http://www.polsl.pl	Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej: http://www.bg.polsl.pl/ Biblioteka Cyfrowa Politechniki Śląskiej: http://delibra.bg.polsl.pl/dlibra Archiwum: nie odnaleziono
Politechnika Warszawska: http://www.pw.edu.pl/	Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej: http://www.bg.pw.edu.pl/ Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej: http://bcpw.bg.pw.edu.pl/ Archiwum: nie odnaleziono

1	2
Politechnika Wrocławska: http://www.pwr.wroc.pl	Biblioteka Główna i OIN-T Politechniki Wrocławskiej: http://www.bg.pwr.wroc.pl/ Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa: http://www.dbc.wroc.pl Archiwum: nie odnaleziono
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie: http://www.sggw.pl/	Biblioteka Główna Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego: http://www.bg.sggw.waw.pl/ Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum: nie odnaleziono
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie: http://www.sgh.edu.pl/	Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie: http://www.sgh.waw.pl/ogolnouczelniane/biblioteka/informacje_ogolne/ Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum SGH: http://www.sgh.waw.pl/ogolnouczelniane/archiwum/Informacje
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu: http://www.ue.poznan.pl/	Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu: http://www.biblioteka.ue.poznan.pl/ Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu: http://www.biblioteka.ue.poznan.pl/index.php?go=biblioteka_cyfrowa (w ramach Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej) Archiwum: nie odnaleziono
Uniwersytet Gdański: http://www.univ.gda.pl/	Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego: http://www.bg.univ.gda.pl/ Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum UG: http://www.ug.gda.pl/pl/strukturaug/pokaz_jedn.php?id_jedn=28
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu: http://amu.edu.pl/	Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu http://lib.amu.edu.pl/ Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa: http://www.wbc.poznan.pl/dlibra oraz Akademicka Biblioteka Internetowe: http://abi.amu.edu.pl/ Archiwum UAM: http://archiwum.amu.edu.pl/
Uniwersytet Jagielloński: http://www.uj.edu.pl	Biblioteka Jagiellońska: http://www.bj.uj.edu.pl/ ; Biblioteka Medyczna UJ – Collegium Medicum: http://www.bm.cm-uj.krakow.pl/ Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: http://www.archiwum.uj.edu.pl/
Uniwersytet Łódzki: http://www.uni.lodz.pl/	Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego: http://www.lib.uni.lodz.pl/ Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Łódzkiego: http://bcul.lib.uni.lodz.pl/dlibra Archiwum Uniwersytetu Łódzkiego: http://www.archiwum.uni.lodz.pl/
Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu: http://www.ump.edu.pl	Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu: http://www2.bg.am.poznan.pl/ Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa: http://www.wbc.poznan.pl/dlibra Archiwum: nie odnaleziono
Uniwersytet Medyczny w Lublinie: http://www.umlub.pl/	Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie: http://www.bg.umlub.pl/ Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum Uniwersytetu Medycznego: http://www.umlub.pl/index.php?d=1&i=274
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu: http://www.umk.pl/	Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu: http://www.bu.umk.pl/ Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa: http://kpbc.umk.pl/dlibra Archiwum UMK: http://www.archiwum.umk.pl/
Uniwersytet Warszawski: http://www.uw.edu.pl/	Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie: http://www.buw.uw.edu.pl/ E-biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego „e-BUW”: http://ebuw.uw.edu.pl/dlibra Archiwum: nie odnaleziono
Uniwersytet Wrocławski: http://www.uni.wroc.pl/	Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu: http://www.bu.uni.wroc.pl/ Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego: http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra Archiwum: http://www.uni.wroc.pl/struktura-uczelnij=0902
Warszawski Uniwersytet Medyczny: http://www.wum.edu.pl	Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego: http://www.bibl.amwaw.edu.pl/glowna.htm Biblioteka cyfrowa: nie odnaleziono Archiwum WUM: http://archiwum.wum.edu.pl/

REMIGIUSZ SAPA

The Institute of Library and Information Studies
Jagiellonian University
e-mail: sapa@inib.uj.edu.pl

ONLINE ACCESS TO INFORMATION ON DOCTORAL THESES AND FULL
TEXTS OF DISSERTATIONS DEFENDED
AT POLISH UNIVERSITIES

KEYWORDS: Bibliographic databases. Digital libraries. Online access. Doctoral theses. Websites of Polish universities.

ABSTRACT: The author analyzes access to information on doctoral theses and full texts of dissertations defended at Polish universities and the participation of Polish scholarly community in collecting and making those texts available online. He discusses involvement of various academic institutions in offering bibliographic information and full texts of theses to the public and most common obstacles in accessing those resources. Research on the topic was conducted in autumn 2009 and involved websites of twenty best Polish universities, their libraries, archives, databases and catalogs they offer and resources they collect in their digital libraries. The author offers some solutions which may prove helpful in overcoming obstacles and barriers identified during the research.

Tekst wpłynął do Redakcji 4 stycznia 2010 r.